ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՎՈՂ ՈՒՍՈՒՑՉԻ

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հետազոտության թեման՝

Համագործակցային դասը որպես արդյունավետ ուսուցման միջոց

Հետազոտող ուսուցիչ՝ Դավթյան Սոնա

Երևանի հ. 98 հիմնական դպրոց

Մենթոր ուսուցիչ՝ Սրբուհի Լուլուկյան

Երևան- 2022

Բովանդակություն

1. Ներածություն……3

2. Դասավանդողների դերը համագործակցային ուսուցմա գործընթացում…….....7

3. Համագործակցային ուսուցմա մեթոդներ…… 12

4. Ինչ տարբերակներ կարող է օգտագործել դասարանը առցանց համագործակցությամբ աշխատելու համար……..20

5. Դասի պլան…… 21

6. Եզրակացություն……24

7. Գրականություն…… 25

Ներածություն

Համագործակցային ուսուցումն այլընտրանքային մանկավարժական մոտեցում է: Այս ուսուցման կարևոր պայմաններից է խմբի անդամների միջև դրական փոխկապվածության ապահովումը:

Կրթության ոլորտի աշխատողներն այսօր գիտակցում են, որ ավանդական ուսուցման ձևերն այլևս անկարող են ստեղծել, զարգացնել գիտելիքներ և հմտություններ, որոնք անհրաժեշտ են գիտելիքների տնտեսության մեջ բարեկեցիկ կյանքով ապրելու համար: Ինչպես Հայաստանում, այնպես էլ ամբողջ աշխարհում, դպրոցում անհրաժեշտ են դասավանդման, ուսուցման այլընտրանքային նոր մոտեցումներ: Այսօր համագործակցային ուսուցումը փորձարկվում է ուսուցիչների կողմից որպես դասավանդման խնդիրների լուծման միջոցներից մեկը:

Կարևոր է իրարից տարբերել ավանդական խմբային աշխատանքը և համագործակցային ուսուցումը: Շատերն այսօր դասավանդման ընթացքում կիրառում են խմբային աշխատանք, սակայն քչերն ունեն ուսուցման գործընթացում հիմնական տարրերն ու մեթոդներն ինտեգրելու համար անհրաժեշտ վարպետություն: Այդ իսկ պատճառով համագործակցային ուսուցումը քիչ է կիրառվում դասապրոցեսի ընթացքում, և դպրոցում կիրառվող փոքր խմբերով աշխատանքն ավելի շատ խմբային աշխատանքներ են, քան համագործակցային ուսուցում:

«Ուսուցումնը համագործակցային է այն դեպքում, երբ աշակերտները միասին, զույգերով, փոքր խմբերով աշխատում են մի ընդանուր խնդիր լուծելու, մի ընդանուր թեմա հետազոտելու, նորարարություն իրականացնելու համար»:

Այսօր համագործակցային ուսուցումը մեծ ճանաչում է ստացել աշխարհի տարբեր երկրների ուսուցիչների կողմից: Նպաստող գործոններն են՝

- ուսուցման առանձնահատկություններին, ժամանակակից մոտեցումներին համահունչ լինելը,
- դասարաններում ուսուցումը սովորողի անհատական առանձնահատկություններին հարմարեցնելը,
- բազմակողմանի կրթական նպատակներին միաժամանակ հասնելու հնարավորությունը:

Հանագործակցային ուսուցման հիմնական տարրերը ըստ Ջոնսոնների՝ հինգն են՝[1]

- դեմ առ դեմ փոխազդեցություն (խմբի անդամները համագործակցում են, ապահովում են հետադարձ կապ)
- դրական փոխկապվածություն (խմբում ձևավորվում է միմյանց օգնելու, աջակցելու մթնոլորտ: Այն նպաստում է հանդուրժողականության, վստահության ձևավորմանը)
- անհատական հաշվետվություն և պատասխանատվություն (խմբի յուրաքանչյուր անդամ կրում է պատասխանատվություն ուսուցման արդյունքի համար)
- խմբային գործընթացի մշակում (խմբի անդամների հաջողությունների, համագործակցության բարելավման փուլ է)
- միջանձնային կամ փոքր խմբերով աշխատանքի հմտություններ (խմբի անդամների միջև ձևավորվում են վարքային նորմեր՝ անաղմուկ աշխատանք, խոսողին հետևելը):

Հետագայում Պասի Սալբերգի[2] կողմից ավելացվեց՝

- փոխներգործուն (ինտերակտիվ) առաջադրանք (խմբի անդամները հեշտությամբ մասնակցում են առաջադրանքների կատարմանը)

Խմբային աշխատանքի ամենագնահատելի հատկանիշը խմբի անդամների միջև համագործակցությունն է: Այս ուսուցման արդյունավետությունը կախված է մեթոդապես ճիշտ տարվող գործոններից: Ուսուցիչը պետք է հաշվի նստի աշակերտների ինքնուրույն կարծիքների, կայացրած որոշումների հետ:

[1] https://www.researchgate.net/publication/353346236_Kooperatives_Lernen_im_Unterricht
[2] https://kurier.at/wissen/bildungsexperte-pasi-sahlberg-darum-sind-finnische-schulen-top/400343833

Համագործակցության տարրերի կիրառումը նպաստում է համագործակցային միջավայրի ձևավորմանը, օգնում է ուսուցչին հասկանալու էությունն ու պլանավորելու դասը, պայմաններ է ստեղծում ուսուցման արդյունավետության գնահատման և արժևորման համար: Համագործակցային աշխատանքից էական օգուտ ստանալու պայմաններից է՝ ուրիշի տեղում իրեն պատկերացնելու կարողությունը, դիմացինի տեսակետի ըմբռնումը: Այս ամենն աշակերտին հնարավորություն է տալիս հեշտությամբ հարմարվելու կյանքի պահանջներին:

Համգործակցային ուսուցման ընթացքում խմբի յուրաքանչյուր անդամ կամ ամբողջական դասարանն ակտիվ ներգրավված են ուսուցման մեջ, իսկ նոր գիտելիքը մշակվում և յուրացվում է աշակերտների միջոցով:

Համագործակցությունն ստեղծում է ինքնաճանաչման ավելի բարձր մակարդակ: Ուսուցման ընթացքում աշակերտները միտված են փոխներգործելու, նպաստելու միմյանց հաջողությունը, ձևավորելու հետաքրքրությունների լայն շրջանակ, տալիս են ճշմարիտ հետադարձ կապ:

Համագործակցային ուսուցում կիրառող ուսուցիչը պետք է լինի համբերատար: Խմբերին
անհրաժեշտ է բավական ժամանակ միմյանց հետ ազատ, հարմարավետ զգալու համար:
Ուսուցիչը պետք է պլանավորի ոչ միայն բովանդակության մոտեցումը, այլ նաև աշակերտների գործողությունը և գնահատումը:
Որպես կանոն համագործակցային ուսուցումը բաղկացած է չորս փուլից՝

<u>Սկիզբ</u>- Անհատական աշխատանքում աշակերտները գրի են առնում իրենց առաջին մտքերը հարցերի վերաբերյալ: Դրա համար հատկացված է հստակ ժամանակ:

<u>Համագործակցային փուլ</u>- Խմբային աշխատանքի ընթացքում աշակերտները փոխանակում և քննարկում են իրենց նախնական գիտելիքները և լուծումների մոտեցումները:

<u>Ներկայացում</u>-Այստեղ խումբը ներկայացնում է իր արդյունքները և քննարկում ձեռք բերված գիտելիքները: Հնարավորության դեպքում խմբի յուրաքանչյուր անդամ ներկայացնում է աշխատանքի մի հատված:

<u>Եզրակացություն (ավարտ)</u>-Մտածողության փուլում ստացվում է աշակերտների հետադարձ կապ ներկայացված նյութի վերաբերյալ: Բացի այդ, թեման կարող է խորացվել ուսուցչի կողմից՝ տարաբնույթ առաջադրանքներով և հարցադրումներով:

Հետազոտության թեմայի արդիականությունը: Հաշվի առնելով վերջին ժամանակների բարդ սոցիալական փոփոխությունները՝համագործակցային աշխատանքը դառնում է կարևոր: Շատ երեխաներ մեծանում են դժվարին հանգամանքներում և հաճախ իրենց հետ բերում են սոցիալական վարքագծի թերություններ, որոնք կարող են շտկվել դպրոցում՝համագործակցային ուսուցման միջոցով: Աշակերտներից առաջին հերթին պահանջվում է թիմում աշխատելու կարողություն, պատասխանատվության զգացում, ինչպես նաև քննադատություն ընդունելու և որոշումներ կայացնելու կարողություն:

Հետազոտության նպատակը: Հատկապես լավ կազմակերպված ուսումնական խմբերում աշակերտները ձեռք են բերում ճանաչողական ոլորտում կայուն հաջողություններ: Համագործակցային ուսուցումը, նրա մեթոդների կիրառումը դասընթացի ժամանակ խթանում է թե ուսուցչի, թե աշակերտների բարձր մոտիվացիային: Մեթոդները տարբեր են ու բազմաբովանդակ. ուսուցչին հնարավորություն է տրվում դասին կիրառել այն մեթոդը, որը դասը կդարձնի լիարժեք, կապահովի աշակերտների համագործակցությունը, կգրանցի բարձր արդյունքներ:

Հետազոտության խնդիրը: Ձևակերպել արդյունավետ եղանակներ, որոնց օգնությամբ դասընթացները կգրանցեն բարձր արդյունավետություն, աշակերտները՝ բարձր առաջադիմություն:

2. Դասավանդողների դերը համագործակցային ուսուցման գործընթացում

Համագործակցային ուսուցումը նշանակում է, որ աշակերտները աջակցում են միմյանց իրենց աշխատանքում և միասին հասնում են արդյունքների: Այս մեթոդները կիրառվում են խմբային աշխատանքի ժամանակ: Լավ կազմակերպված խմբերում բազմաթիվ մեթոդական հնարներ ապահովում են սովորողների ակտիվացման բարձր մակարդակ՝ ճանաչողական ոլորտում կայուն հաջողություններով: Խնդիրների լուծման ձևերը և սոցիալական հմտությունները զարգանում են հավասարաչափ և հաճախ հանգեցնում են սովորողների ինքնահաստատման ձևավորմանը: Խմբերում հաջողված աշխատանքի հիմնական նախապայմանն աջակցող սոցիալական մթնոլորտի ստեղծումն է՝ խմբի անդամների միջև դրական փոխկապվածությամբ:

Համագործակցային ուսուցումը աշակերտներին միշտ առաջարկում է մտքեր փոխանակելու հնարավորություն՝ նախքան անհատները կամ խմբերը իրենց ուսումնասիրության նյութի, թեմայի արդյունքները կներկայացնեն ամբողջ դասարանի առջև:

Բոլոր մասնակիցները պետք է պատրաստ լինեն ներկայացնելու իրենց արդյունքները. ոչ ոք չի կարող հանգստանալ, քանի որ չկա դերերի բաշխում, և ցանկացածին կարելի է հրավիրել հարցման կամ նյութի ներկայացման: Աշխատանքի սկզբում դեռևս ոչ ոք չգիտի, թե արդյոք ով է ներկայացնելու աշխատանքի արդյունքը:

Համագործակցային ուսուցումը կենտրոնանում է սովորողների սեփական գործունեության և համագործկցության վրա որպես դասի կարևոր տարրեր: Աշակերտներին խմբերի բաժանելը թերևս դեռ չի նշանակում, որ նրանք ներկայացնում են թիմային աշխատանք:

Համագործակցային ուսուցումը ներառում է բազմաթիվ հնարքների օգտագործման հնարավորություններ՝ ենթադրելով սովորողների ինքնուրույն մտածողության լայն հեռանկարներ: Նրա ամբողջ նպատակը սովորողների տրամաբանական

մտածողության զարգացումն է, որը կրթության համակարգում կարևոր և առաջնային հարց է:

Համագործակցային ուսուցումն առավել հուզական է, և այդ պատճառով էլ այն մեծացնում է սովորողների հետաքրքրությունն ուսուցանվող նյութի նկատմամբ: Դրա առավելությունները հիմնված են լուրջ ուսումնասիրությունների և հետաքրքրությունների վրա: 1898-1989թթ. ընթացքում անցկացվել է ավելի քան 550 համեմատական հետազոտություն՝ համագործակցային, անհատական և մրցակցային ուսուցման արդյունավետությունները պարզելու նպատակով: Այդ հետազոտությունները ցույց են տալիս, որ համագործակցային ուսուցումը կիրառելի է բոլոր դասարաններում, բոլոր ուսումնական դասընթացներում՝ անկախ տնտեսական, ազգային միջավայրի առանձնահատկությունների: Նրանք առանձնացրել են երեք հիմնական արդյունք՝

ա) բարձր ատաջադիմություն և արդյունավետություն

բ) ավելի աջակցող և նվիրված հարաբերություն

գ) հոգեբանական առողջություն, բանիմացություն և ինքնարժևորման ավելի բարձր աստիճան:

Ուսուցման ընթացքում համագործակցային ուսուցման տարրերի կիրառումը նպաստում է՝

- դասարանում նոր համագործակցային միջավայրի ձևավորմանը
- ուսուցչի կողմից համագործակցային ուսուցման էության առավել խորն ըմբռմանը և դասի պլանավորմանը
- ուսուցման արդյունավետության գնահատմանը և արժևորմանը
- անդրադարձի ապահովմանը և խմբային աշխատանքի բարելավմանը:

Անգլիացի մանկավարժ Ամստրոնգն առաջարկում է՝ սովորողներին չտալ գիտության պատրաստի եզրակացություններ, այլ ամեն կերպ զարգացնել նրանց մտավոր ընդունակությունները, սովորեցնել համեմատել, քննարկել, անել եզրակացություն և ամփոփել այդ:

Համագործակցային ուսուցումը ներկայացված է որպես ուսուցման մի արդյունավետ մեխանիզմ, որը մարդկանց համագործության սկզբունքներով

ապրելու հնարավորություն է ընձեռում: Համագործակցությունը խթանում է առաջադիմությունը:

Հոգեբանների հետազոտությունները ցույց են տալիս, որ պրպտողական խնդիրների լուծումը այս կամ այն ուսումնական առարկայի գիտելիքների համակարգի տիրապետման միջոցներից մեկն է և նպաստում է ճանաչողական ինքնուրույնության և ստեղծագործական մտածողության զարգացմանը: Ուստի նպատակահարմար է հենց ցածր դասարանից ուսուցման գործընթացում մտցնել ճանաչողական խնդիրներ և սովորեցնել դրանք ինքնուրույնաբար լուծել: Սովորողներն իրենց առավել ազատ և անկաշկանդ են զգում փոքր համագործակցային խմբերում աշխատելիս, որտեղ ստանում են ինքնադրսևորման լայն հնարավորություն: Նրանք համատեղ ջանքերով առավել հեշտությամբ են ընկալում նոր նյութը՝ հայտնագործելով գիտելիքներ և կիրառելով այն:

Նորզելանդացի կրթական ոլորտի մասնագետ, մանկավարժ Ջոն Հաթթին[3] 2009թ.-ին ներկայացրեց մի ուսումնասիրություն, որտեղ նա տալիս է հետևյալ հարցերը. ի՞նչն է իրականում հանգեցնում ուսման հաջողությանը, ի՞նչն է վնասում ուսման հաջողությանը: Այս հարցերին պատասխանելու համար նա ուսումնասիրել, վերլուծել է աշխարհի ավելի քան 50 000 մանկավարժական ուսումնասիրություն: Արդյունքում դասավանդման գործընթացի յուրաքանչյուր մանրուք օգնում է ուսումնառությանը, սակայն, դասարանի մթնոլորտն ու հետադարձ կապի որակը, հաջողության գրավականը ուսուցչի դերն է աշակերտների հետ: Ուսուցման ռազմավարություններն ու մեթոդական գործընթացները, որոնք կիրառվում են դասի ընթացքում ազդում են ուսման հաջողության վրա: Աշակերտների քանակը այս դեպքում այդքան էլ կարևոր չէ:

Հաթթիի ուսուցումը ցույց է տալիս՝ուսուցիչը հանդիսանում է կարևոր գործոն սովորողի մոտիվացիայի և հաջողության համար:

Ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ այն ուսուցիչը, որը միշտ նստած է մնում սեղանի մոտ կամ մեկընդմերթ է մոտենում գրատախտակին, ընկալվում է որպես «հեռահար» ուսուցիչ, քան այն ուսուցիչը, որը շրջում է դասարանում, մոտենում է առանձին սովորողների, խմբային աշխատանքների ժամանակ պատասխանում հարցերին: Այսպիսով՝ ուսուցիչն ապահովում է աշակերտների ակտիվ գործունեությունը խմբային աշխատանքների ժամանակ:

[3] https://www.hpswetzikon.ch/downloads/Lernen-sichtbar-machen.pdf

Խմբային աշխատանք իրականացնելու համար դասարանը բաժանվում է խմբերի: Խմբերը չեն կատարում միևնույն աշխատանքը, այլ աշխատում են տարբեր աշխատանքային հանձնարարություններ իրականացնելու ուղղությամբ, խոսքը գնում է համատեղ խմբային աշխատանքի մասին: Սովորողներն ինքնուրույն են աշխատում և ապահովում իրենց հանձնարարված աշխատանքի արդյունքը: Խմբային աշխատանքի հաջողության հիմնական պահանջն է վստահությունը դեպի ուսուցիչ:

Շատ ուսուցիչների համար անբացատրելի է մնում այն, թե որն է իրենց դերը խմբային աշխատանքի փուլում. արդյոք նրանք պետք է մոտենան աշխատող խմբերին, թե պետք է մնան ուսուցչի սեղանի մոտ, արդյոք ճիշտ է աշակերտների հետ խոսելը, քննարկելը, հարցերին պատասխանելը:

Մոտեցումները տարբեր են: Ահա որոշ մտքեր քննարկման գործընթացից՝

- Ես սիրում եմ խմբակային աշխատանքը, այն միակ հնարավորությունն է՝ հասնել սովորողների բանավոր խոսքի զարգացման:
- Խմբային աշխատանքի ժամանակ առաջադրանքները կարող են բաժանվել տարբեր տիպերի, շատ աշխատատար է, սակայն, իմ աշակերտները սիրում են այդպիսի առաջադրանքներ և շատ ակտիվ մասնակցություն են ունենում:
- Խմբային աշխատանքը դժվար է կազմակերպել. ես նույնիսկ վստահ չեմ կարող լինել, թե արդյոք բոլորն են հասնում ցանկալի արդյունքի:
- Խմբային աշխատանքի ժամանակ մասնակիցներն ավելի շատ կիրառում են մայրենի լեզուն, այդ իսկ պատճառով չեն սովորում օտար լեզուն:

Որպեսզի խմբային աշխատանքի ժամանակ մասնակիցների միջև տեղի ունենա համագործակցային ուսուցում, խրախուսելի է աշխատանքը սկսելուց առաջ որոշել խմբի մասնակիցների հստակ դերերը: Դրանք որոշելու համար հաշվի է առնվում սովորողների անհատական հատկանիշները, այդ թվում առիթ է հանդիսանում այն փաստը, որ առաջադիմությամբ աչքի ընկնողները համագործակցային ուսուցման ժամանակ կարող են խեկավարել խմբային քննարկումը:

Համագործակցային ուսուցման ընթացքում շատ կարևոր է խմբերի մեծությունը: Առավել արդյունավետ են համարվում 4-5 հոգուց բաղկացած խմբերը: Այսպիսի խմբերում աշակերտները դրսևորում են առավել մեծ ակտիվություն: Փոքր խմբերում կարևորվում է յուրաքանչյուր աշակերտի անհատական պատասխանատվությունը,

միաժամանակ ձևավորվում է կոլեկտիվ աշխատանքի մթնոլորտ: Աշակերտն ավելի լավ է սովորում, երբ ակտիվ մասնակցում է գործընթացին:

Փոքր խմբերով աշխատելն ունի հետևյալ նպատակը՝

- ձևավորում է հաղորդակցման հմտություն
- աշակերտները սովորում են միմյանցից
- միմյանց հաշվետու լինելու հատկությունը խմբի ընդհանուր հաջողություն ապահովելու հարցում
- խթանում է թիմային աշխատանքը
- ապահով և նպաստավոր միջավայր է ստեղծում գիտելիքներն ու հմտությունները դրսևորելու համար
- ընձեռում է ակտիվ մասնակցություն և ինքնադրսևորման հնարավորություն:

3. Համագործակցային ուսուցման մեթոդներ

Համագործակցային ուսուցումն աշակերտների ուսուցումն ու փոխկապվածությունն ուժեղացնելու համար փոքր խմբերի օգտագործման կազմակերպված և կառուցվածքային եղանակն է:

Ստորև ներկայացվում են են մի քանի մեթոդներ և հնարներ՝

- **Speed dating(Արագ ժամադրություն)**

  Աշակերտները երկու շարքով նստում են միմյանց դիմաց, տրվում է թեման, աշակերտները 1-2 րոպե ժամանակ են ունենում թեմայի շուրջ քննարկումներ ունենալու, այնուհետև հնչում է զանգը, և շարքերից մեկը շարժվում է դեպի աջ, իսկ մյուս շարքը մնում է տեղում: Դեպի աջ տեղափոխված վերջին աշակերտը գալիս և նստում է առաջին տեղում: Այսպես՝ ամեն անգամ՝ զանգը հնչելուն պես աշակերտների շարքը շարժվում է ձախից աջ, այնքան, մինչև բոլորը գան և նստեն առաջին տեղում:

  Օր.՝Առաջադրանք

  «Երթևեկության միջոցների առավելություններն ու թերությունները»(„Vorteile und Nachteile von Vehrkehrsmitteln“)

  (Diskutieren Sie mit jedem Partner zum Thema)

  - Sammeln Sie möglichst viele Ideen.
  - Notieren Sie die Ideen auf Ihre Karten.
  - Markieren Sie, wer die besten Ideen hatte.

- **World Ca´fe(Համաշխարհային սրճարան)**

Դաս վարողը ներկայացնում է այն թեմաները, որոնց շուրջ պետք է տեղի ունենա քննարկում: Մասնակիցները պատահական սկզբունքով բաժանվում են խմբերի, նստում սեղանների շուրջ, որտեղ դրված են քննարկման համար նախատեսված թղթեր և գրիչներ: Մասնակիցների թիվը կարող է լինել 4-5 հոգի: Յուրաքանչյուր

խումբ ունենում է իր ղեկավարը, որն իր մոտ ունենում է տվյալ թիմի հարցադրումները: Մասնակիցները թեմայի շուրջ գրում են իրենց տեսակետները, կարծիքները, գիտելիքները, ապա տեղի է ունենում կարճ քննարկում: Քննարկման վերջում ղեկավարը իմի է բերում արդյունքները: Թեմայի քննարկումից հետո խմբի մասնակիցները տեղափոխվում են մյուս սեղանի մոտ, նրանց ներկայացվում է մյուս սեղանի քննարկման թեման: Քննարկված թեմայի արդյունքները հավաքվում են, և տեղի է ունենում մեկ ընդհանրական քննարկում: Քննարկման վերջում թիմերը ներկայացնում են իրենց արդյունքները:

- **Partner- Interview (Զույգերով հարցազրույց)**

Այս մեթոդի միջոցով աշակերտները ծանոթանում են միմյանց: Հնարավորություն է տրվում միաժամանակ դասավանդողին տեղեկություններ ստանալ խմբերի մասին: Հարցազրույցի թեմաները կամ հարցադրումները գրվում են գրատախտակին կամ բաժանվում թերթիկների միջոցով:

Հարցազրույցի համար տրվում է հինգից տասը րոպե ժամանակ: Ցանկալի է, որ զույգերը նախապես քիչ տեղեկություններ իմանան միմյանց մասին: Այնուհետեև մասնակիցները ներկայացնում են վերջնարդյունքները:

- **Dreieck der Gemeinsamkeiten(Ընդհանրական եռանկյուն)**

Մեթոդի նպատակն է ծանոթանալ միմյանց, վերավնել կաշկանդվածությունը և զարգացնել, ձևավորել խմբային դրական մթնոլորտ: Կազմվում են երեք խմբեր, յուրաքանխյուր խմբին հանձնարարվում է թղթի վրա մեծ եռանկյուն նկարել՝ անկյուններում գրելով մասնակիցների անունները: Զրույցի ընթացքում վեր են հանվում նմանությունները: Եթե միևնույն ընդհանրությունները հայտնաբերվում են երկու մասնակիցների միջև, դրանք գրվում են երկու անունների միջև, եթե նմանությունները երեքի մոտ են, դրանք գրվում են եռանկյան մեջ: Հավանականությունը մեծ է, որ մասնակիցներն ունենան առանձնահատկություններ, որոնք բնորոշ են միայն իրենց. այդ դեպքում դրանք գրվում են միայն տվյալ անվան դիմաց, ապա ներկայացվում են խմբային աշխատանքի արդյունքները:

- **Think-Pair-Share (Մտածել, զույգ կազմել)**

Մասնակիցները ստանում են հանձնարարություն, սկզբում առանձին և կարճ (Think-մոտ 2ր), ապա երկուսով կամ երեքով (˜3 ր) արտահայտում մտքեր տրված թեմայի շուրջ: Քննարկման արդյունքները կարճ տարբերակով գրի են առնվում: Այնուհետև արդյունքներով կիսվում են ընդհանուր դասարանի համար(Share): Մեթոդը ծառայում է փոխանակվող մտքերի, պահանջների ակտիվ զարգացման համար:

- **Gruppenpuzzle/ Jigsaw(Խճանկար)**

Համագործակցային ուսուցման մեթոդ է, որի կիրառության ժամանակ աշակերտները խորամուխ են լինում ուսումնական նյութի որոշակի հատվածի, որոշակի դրույթների, որոշակի հիմնախնդիրների մեջ և դրանք ուսուցանում իրենց ընկերներին: Այս մեթոդի կիրառման ժամանակ աշակերտները համագործակցային խմբերով միևնույն թեմայի շուրջ աշխատում են առաննձին ուղղություններով: Բոլոր խմբերի գործունեության արդյունքները միավորվում են և դառնում ամբողջական արդյունք: Նյութն ուսումնասիրվում է հատվածաբար, ապա պատկերն ամբողջանում է, երբ խմբային աշխատանքների արդյունքները միավորվում են : Մեթոդի հատկանիշներից կարևորն այն է, որ սովորողները մեծ պատասխանատվություն են կրում միմյանց ուսումնառության համար, հանդես են գալիս և սովորողի, և սովորողների դերերում:

Մեթոդի նպատակները՝

- նպաստել առաջադրված նյութը տարբեր կողմերից ուսումնասիրելուն
- նույն նյութի մասին տարբեր աղբյուրներ ուսումնասիրելու հնարավորություն ընձեռնել
- ընկերների հետ համագործակցելով՝ օգնել գտնելու առաջադրված հարցերի պատասխանները
- հնարավորություն ստեղծել միաժամանակ դառնալու և սովորող և սովորեցնող
- նոր նյութը յուրացնել արդեն դասարանում:

- **Աշակերտների թիմային առաջադիմության մեթոդ**

Այս մեթոդը խթանում է աշակերտների ուսումնառությունը: Այստեղ գնահատվում է աշակերտների առաջընթացը: Մեթոդը լուրջ խթան է ցածր առաջադիմությամբ աշակերտների համար, քանի որ նույնիսկ չնչին առաջընթացի պարագայում նրանք կարող են ներդրում ունենալ թիմի արդյունքում: Միջին և բարձր առաջադիմությամբ

աշակերտները պետք է մի կողմից օգնեն իրենց դասընկերներին, մյուս կողմից կարողանան պահպանել, բարելավել իրենց նախորդ ցուցանիշները: Այս մեթոդի առավելությունն այն է, որ հնարավորություն է տրվում գնահատելու և՛ առանձին աշակերտներին, և՛ խմբերին:

- **Երեք բանալի և մեկ կողպեք**

Աշխատանքը կարելի է կատարել զույգերով կամ խմբերով: Այս մեթոդը կարելի է կիրառել այնպիսի դասերի իմաստի ընկալման փուլում, որոնք բավականին ծավալուն են, նույն նյութին վերաբերող մի շարք բնորոշ հատկանիշներ կան: Այս մեթոդով աշխատելիս աշակերտների միջև ձևավորվում է ընտրություն կատարելու, գլխավորը երկրորդականից տարբերելու հմտություն, ինչպես նաև համագործակցելու, իր ընտրությունը հիմնավորելու կարողություն:

- **Համագործակցություն, հակամարտություն, համակեցություն**

Ուսուցիչը դասարանից դասարանից դուրս է ուղարկում երեք սովորողների՝ չասելով՝ ինչու: Դասարանին ներկայացնում է դասի թեմայի հետ կապված որևէ պատկեր, ապա դրսի երեխաներից մեկը ներս է գալիս, 15վայրկյան նայում նկարը, որից հետո իր տեսածը ներկայացնում է երկրորդին, վերջինս էլ՝ երրորդին, ով դասարանին պատմում է՝ ինչի մասին է խոսքը: Դասարանին երրորդ մասնակցի պատմածը էականորեն տարբերվում է նրանց տեսածից, որից հետո կազմակերպվում է քննարկում- վերլուծություն;

Երեխաները հասկանում են, որ հաղորդակցությունը շատ կարևոր է հասարակական հարաբերություններում: Ճիշտ հաղորդակցությունը նպաստում է համագործակցությանը. ոչ ճիշտ հաղորդակցությունը կարող է հանգեցնել հակասությունների:

- **Ինձնից առաջ հարցրու երեք հոգու**

Այս հնարի իմաստ այն է, որ աշակերտները սովորեն նաև միմյանցից: Ուսուցիչն առաջարկում է աշակերտներին, որ տարբեր հարցերով դիմեն իրենց դասընկերներին և իրեն դիմեն միայն այն դեպքում, եթե երեք աշակերտի դիմելուց հետո չեն ստացել հարցի պատասխանը:

- **Կենտրոնների աշխատանք**

Ստեղծվում են 4-5 հոգուց բաղկացած խմբեր: Խմբերը ստանում են տեքստը և մոտենում համապատասխան անուններով կենտրոններին: Խմբերում մասնակիցների ներգրավումը և խմբերին հանապատասխան կենտրոն ուղղորդելը կարող է լինել ինչպես նպատակային համագործակցություն, որոշակի աշխատանքում կարողությունների և հմտությունների խորացում, այնպես էլ պատահականության սկզբունքով:

Կենտրոններ

- հետազոտությունների կենտրոն
- ստեղծագործողների կենտրոն
- գրավոր աշխատանքի կենտրոն
- բացահայտողների կենտրոն:

Ուսուցիչը կարող է իր հայեցողությամբ ավելացնել կամ պակասեցնել կենտրոնների թիվը՝ փոխելով կամ հարմարեցնելով անունները:

Բացահայտողների կենտրոն

Այս կենտրոնում աշխատողներն ընթերցում են տեքստը, կատարում նշումներ, վեր հանում վերջինիս հիմնական միտքը, ենթատեքստը և ներկայացնում ընկերներին:

Հետազոտությունների կենտրոն

Այս կենտրոնում աշխատողներն ընթերցում են տեքստը և, օգտվելով այդ պահին ձեռքի տակ եղած աղբյուրներից (համացանց, գրականություն), փորձում են լրացուցիչ հետաքրքիր նյութեր հայթայթել տեքստի վերաբերյալ:

Ստեղծագործողների կենտրոն

Մասնակիցները, տեքստի առանձնահատկություններից ելնելով, փորձում են այն որևէ կերպ վերարտադրել և ներկայացնել, օրինակ՝ բեմականացում, պաստառի պատրաստում, նկարազարդում և այլն:

Գրավոր աշխատանքի կենտրոն

Այս հնարքի միջոցով աշակերտներն ընթերցում են տեքստը և իրականացնում լեզվական կամ բառային աշխատանք՝ ըստ պահանջի:

Ուսումնական նյութը մատչելի դարձնելուն շատ են օգնում դիդակտիկ պարագաները և նյութերը՝ այն ամենը, ինչն ակադեմիական կրթությունը մոտեցնում է կյանքին:

Յուրաքանչյուր կենտրոնում աշխատանքի համար սովորողներին տրվում է որոշակի ժամանակ՝ կախված տեքստի ծավալից, սովորողների քանակից և պատրաստվածությունից: Աշխատանքի ավարտին խմբերը միմյանց են ներկայացնում աշխատանքները:

- **Գուշակություն**

Սովորողների հետաքրքրությունը խթանելու նպատակով կարելի է նյութի հիմնական կարևոր հատկությունները կամ վերնագիրը թերթիկների վրա գրել, կտրատել առանձին բառերի և պահել դասասենյակում՝ աչքից հեռու տեղում: Դասն սկսելուց առաջ առաջարկել սովորողներին գտնել դրանք և համադրելով ստանալ վերնագիրը կամ գլխավոր միտքը: Օր՝. կարող եք առանձին թղթիկների վրա գրել՝ „**Deutsch**“, „**Österreich**“ „**die Schweiz**“, „**Sprache**“ բառերը և աշակերտներին առաջարկել գտնել այն հասկացությունը, որը միավորում է այս բառերը: Պատասխանն է՝ **DACH.**

- **(Domino) Գիտելիքի դոմինո**

Սովորողները նստում են մեծ սեղանի շուրջ:

Քայլ 1.-Բոլոր սովորողներն ստանում են առնվազն մեկ քարտ՝ կախված թեման ամփոփող հարցերի քանակից և սովորողների թվից:

Քայլ 2.-Ուսուցչի հրահանգով սովորողներից մեկը իր մոտ գտնվող քարտի հարցը կարդում է և դնում է սեղանի վրա:

Քայլ 3.-Հնչած հարցի պատասխանն ունեցողն ասում է պատասխանը և իր քարտը դնում սեղանին՝ նախորդ քարտի հարցի շարունակությամբ ու կարդում իր քարտի հարցը:

Քայլ 4.-Հաջորդաբար շրջանաձև դրվում են բոլոր քարտերը:

Քայլ 5.-Ավարտին շրջում են բոլոր քարտերը, և ճիշտ դասավորվածության պարագայում քարտերի դարձերեսին երևում է թեմայի կարևոր հասկացությունը կամ միտքը:

Քայլ 6.- 2-3 աշակերտներ արտահայտում են վերջնական մտքի վերաբերյալ սեփական մոտեցումները:

- **Zickzack-Dialog(Զիգզագային երկխոսություն)**

Զիգզագային երկխոսությունն օտար լեզուների ուսուցման մեջ բանավոր փոխազդեցության համագործակցային ուսուցման ձև է: Այն հարմար է երկխոսություն ձևավորելու համար: Այս մեթոդն իր դրական ազդեցությունն է թողնում և ոչ ակտիվ աշակերտներին ներգրավելու գործում:

Դասի գաղափար- Դասարանին որպես առաջադրանք քննարկման նյութ՝

Օր.՝ «Դուք տեղափոխվել եք և ծանոթանում, ներկայանում եք ձեր հարևանին»: Դասարանը բաժանվում է երկու հավասար խմբերի՝ (Ա և Բ): Խմբի անդամները նստում կամ կանգնում են երկու շարքով՝դեմ առ դեմ: Այժմ յուրաքանչյուր խումբ իր դերն է ստանձնում երկխոսության մեջ: Օր.՝ «Ա» խումբը «Դու»- ն է, իսկ «Բ» խումբը ձեր հարևանը: «Ա» խմբի առաջին աշակերտը («Ա1») սկսում է երկխոսությունը, «Բ» խմբի առաջին աշակերտը («Բ1») արձագանքում է «Ա1»-ի հարցադրմանը: «Ա2» արձագանքում է «Բ1» -ի հայտարարությանը, այնուհետև «Բ2»-ը «Ա2»-ին և այսպես շարունակ: «Բ» խումբի վերջին աշակերտի արձագանքին պատասխանում է կրկին «Ա» խմբի առաջին աշակերտը: Ուսուցիչը քիչ ուշադրություն է դարձնում լեզվական, քերականական սխալների վրա: Այստեղ կարևոր է՝աշակերտի մնալն իր դերի մեջ:

Համագործակցային ուսուցման թերևս նորամուծություններից է «Համագործակցային գրավոր աշխատանքը»: Համագործակցային գրավոր աշխատանքը նպատակ ունի համախմբելու մի քանի աշակերտների, ովքեր, աշխատելով միևնույն գաղափարի շուրջ, ստեղծում են միասնական հոդված, տեքստ: Այս մեթոդը հատկապես հետաքրքիր է լեզվական տեսանկյունից: Գործընթացի ժամանակ աշակերտները կարող են ուսուցիչներին ներկայացնել տեքստային նախագծերը այն կարդալու, մեկնաբանելու, ստուգելու համար: Համագործակցային գրավոր աշխատանքի մեջ մի քանի մասնակիցներ միասին և միաժամանակ անցնում են տեքստի պլանավորման, ձևակերպման և վերանայման

գործընթաց: Նախքան տեքստի գրավոր հատվածին անցնելը, աշակերտները կազմում են նպատակային հարցադրումներ. «Ի՞նչ եմ գրում», « Ինչու՞ եմ գրում, ու՞մ եմ գրում», «Ինչպիսի՞ կառուցվածք, ձևակերպում ունի իմ տեքստը»: Միասին համագործակցող աշակերտները համատեղ պատասխանատվություն են կրում արդյունքի համար:

Բազմաթիվ ուսումնասիրություններ ԱՄՆ-ում (Richards/Lockhart 1994) և Գերմանիայում (DESI-Studie 2006) ցույց են տալիս, որ օտար լեզվի դասընթացների ժամանակ, խոսքի մասնաբաժինը շատ փոքր մասն է կազմում: Ժամանակի մեծ մասը խոսում են ուսուցիչները: Նրանք օգտագործում են ժամանակը՝ բացատրելու վարժություններն ու առաջադրանքները, քերականությունն ու նոր բառապաշարը կամ ստուգելու հանձնարարված աշխատանքները: Առանձին աշակերտներ դասի ընթացքում փոխանակում են 1-2 բառ: Օտար լեզուների դասավանդման համար կարևոր նախապայման է՝ ինչպես սովորողներին հնարավորություն տալ ժամանակի մեջ ցույց տալ իր լեզվական կարողությունները

4. Ինչ տարբերակներ կարող է օգտագործել դասարանը առցանց համագործակցությամբ աշխատելու համար

Ամպային մատակարարների շնորհիվ այսօր կան նաև առցանց համագործակցային մի շարք տարբերակներ: Ուսուցիչը նախապես պետք է պարզաբանի, թե որ ծրագրերն են թույլատրվում իրենց դպրոցում:

Առցանց ուսուցման մի քանի օրինակներ՝

- **Ein Wiki (Վիքի) -** Աշակերտները բրաուզերներում (դիտարկիչ) ստեղծում են նոր գրառումներ և կարողանում են ինքնուրույն աշխատել նույն վիքի մուտքի վրա: Յուրաքանչյուր փոփոխություն գրանցվում է: Այսպիսով ստեղծվում է գիտելիքների ընդհանուր պաշար:
- **Etherpad (Եթերի պահոց) -** Այս տեքստային փաստաթղթում աշակերտները կարող են միաժամանակ գրել բրաուզերներում (դիտարկիչ): Փոփոխություններն ընդգծված են գույներով: Կան զրուցարաններ պայմանավորվածություններ ձեռք բերելու համար:
- **Fotoalbum (Ֆոտոալբոմ)-** Այն կարող է օգտագործվել համատեղ լուսանկարների արխիվներ ստեղծելու և համօգտագործման համար, որտեղ յուրաքանչյուր աշակերտ կարող է ներկայացնել իր նկարները:
- **Video-Tutorial (Տեսադասընթաց)-** Երկու կամ մի քանի աշակերտներ կարող են օգտագործել տեսագրությունը քննարկելու թեման և փաստաթղթավորելու իրենց մտքերն ու բացատրությունները մյուսների համար:

- **Mindmap (Մտքի քարտեզ)-** Մտքի քարտեզի օգնությամբ աշակերտները կարող են պարզ կերպով դասավորել և կապել տեղեկատվությունը:

5. Համագործակցային ուսուցման դասի պլան

Դասարան՝ VIII

Առարկան՝ Գերմաներեն

Աշակերտների քանակը՝ 24

Տևողությունը՝ 45ր

Դասի տիպը՝ խառը

Օգտագործվող մեթոդներ՝ «Խճանկար», «Մտագրոհ»

Դասի թեման՝ «Հուշանվերներ Եվրոպայից»

Նպատակը՝ ա)Ուսումնական Աշակերտները փոքր խմբերով կքննարկեն եվրոպական երկրների նմանությունները, առանձնահատկությունները, աշխարհագրական դիրքը, լեզուները, ինչպես նաև կկատարեն աշխատանք՝ զարգացնելով համագործակցային կարողությունները:

բ)Դաստիարակչական- Կիմանան մշակութային առանձնահատկությունների մասին, համեմատականներ կանցկացվեն երկրների միջև: Կսովորեն եվրոպական ժողովուրդների պատմական փուլերը:

Արժեքային համակարգ- Կզարգանա աշխարհընկալումը, հետաքրքրությունները դեպի այլ երկրներ, գեղեցիկի ընկալումը:

Հմտությունների զարգացում- Խմբային աշխատանքի ժամանակ աշակերտները սովորում են ուշադրությամբ վերաբերվել միմյանց, միասին հաղթահարել դժվարությունները, միասին գրանցել հաջողություններ, լսել հակադիր կարծիքներ, ընդօրինակել միմյանց:

Դասարանի կահավորումը- Յուրաքանչյուր խումբ պետք է նստի մեկ սեղանի շուրջ, որտեղ դրված կլինեն անհրաժեշտ միջոցները՝ գրիչներ, թղթեր, գունավոր մատիտներ և այլն: Սահիկաշարով ցուցադրված կլինի Եվրոպա աշխարհամասը, Եվրոմիության դրոշը:

Հաջողության չափանիշ – Խմբի բոլոր աշակերտները պետք է կարողանան բացատրել իրենց թեման, հստակ պատասխանեն իրենց ուղղված հարցերին:

Վերահսկում, միջամտում- Մոտենալ խմբերին, պատասխանել այն հարցերին, որոնք առաջացել են խմբի անդամների մոտ:

Առաջադրանքի ներկայացում- Առաջադրանքի արդյունքները ներկայացվում են խմբի անդամների կողմից:

Գնահատում- Խմբի անդամներին գնահատում են խմբի անդամները, առավել ակտիվները խրախուսվում են և գնահատվում էլ. մատյանում:

Դասի ընթացք- Աշակերտները նախօրոք բաժանվում են 4 խմբերի: Յուրաքանչյուր խումբ ընտրում է իր համար նախընտրելի անվանում: Սահիկաշարի վրա ցուցադրվում է «Ճամփորդել, ճանաչել Եվրոպան»(„Reisen, Europa kennenlernen“): Աշակերտները, կիրառելով «Մտագրոհ» մեթոդը, փորձում են հասկանալ, գրում են կարծիքներ ցուցադրված վերնագրի շուրջ: Յուրաքանչյուր խմբի սեղանին դրված է թեմայի այն հատվածը, որի շուրջ նրանք պետք է աշխատեն: Աշակերտները տեղեկացվում են նաև աշխատանքի համար հատկացված ժամանակի մասին:

Առաջին խումբ. տրվում է « Եվրոպական երկրներ» (Europäische Länder) հատվածը: Աշակերտները պետք է գերմաներենով ներկայացնեն երկրները, ճիշտ արտասանեն և գրագետ գրեն դրանք, քարտեզի վրա ցույց տան առավել հայտնի երկրները, վերհիշեն Եվրոմիության անդամ երկրներից 5-6 երկիր:

Երկրորդ խումբ. տրվում է «Գերմանախոս երկրներ» (Deutschsprachige Länder) հատվածը: Հանձնարարվում է ներկայացնել DACH երկրները, մայրաքաղաքները, նախօրօք տրված քարտեզի վրա գունավորել դրանք: Վեր հանել այդ երկրների

նմանությունները և տարբերությունները, բնորոշ հուշանվերները, որոնք կարելի է ներկայացնել որպես երկրի խորհրդանիշ:

Երրորդ խումբ. հանձնարարվում է « Հուշանվերներ» („Souveniers“) հատվածը: Պետք է ստուգաբանել եզրույթը, նախօրոք սեղանին դրված թղթի վրա գրված „MITBRINGSEL“ գերմաներեն բառը բաժանել երեք առանձին բառերի և բացատրել դրանց իմաստները:(MIT-, BRINGEN-NEHMEN): «Մտագրոհ» մեթոդի միջոցով պետք է թղթի վրա ներկայացնեն հուշանվերներ, որոնք ճամբորդությունից կվերցնեին իրենց հետ:

Չորրորդ խումբ. տրվում է «Մենք զբոսաշրջիկներ են» („Wir sind Europatouristen“) հատվածը: Նախօրոք սեղանին դրված նկարներից, արձանիկներից աշակերտները պետք է առանձնացնեն այն հուշանվերները, որոնք նրանք կգնեին եվրոպական պարբեր երկրներից: Միաժամանակ պետք է փորձեն բացատրել՝ ինչու են ընտրում այդ հուշանվերները :

Յուրաքանչյուր խումբ ներկայացնում է իր աշխատանքը: Դասի թեման կամբողջացնեն՝լրացումներ կատարելով:

Դասի ամփոփում. կազմակերպվում է խաղ-վիկտորինա սահիկաշարի օգնությամբ՝ ՝“Souvenirs aus den DACH Ländern“(Richtig oder Falsch?): Վերջում կկատարվի գնահատում:

6. Եզրակացություն

Այսօր ուսումնառության գործընթացում բազում հնարավորություններ է տրվում ուսուցչին՝ իրագործելու, նպատակային դարձնելու իրեն վստահված աշխատանքը: Ուսուցիչն ինքն է ղեկավարում այն նավը, որի մեջ նստած է մի ամբողջ սերունդ: Այդ սերունդն այսօր ձգտում է այնպիսի ուսուցման, որն անգամ ուսուցչին է մղում ինքնակրթվելու, հայթայթելու նոր մեթոդներ և միջոցներ: Ուսուցչի արդյունավետ աշխատանքի գրավականն ուսուցման բազմազան, ինքնատիպ միջոցների ու մեթոդների տիրապետումն է:

Համագործակցային ուսուցումն ապահովում է մեծ առաջընթաց ուսուցման գործընթացում: Այսօր համագործակցային ուսուցումը մեծ ճանաչում է ձեռք բերել ամբողջ աշխարհում: Այն ստեղծում է ինքնաճանաչման ավելի բարձր մակարդակ: Ուսուցման ընթացքում մեծ նշանակություն է ստանում հասարակական գործառույթը: Ուսուցման ընթացքում աշակերտները միտված են օգնելու, լսելու, գնահատելու, կարևորելու միմյանց և յուրաքանչյուրի աշխատանքը: Այսօր աշակերտներին անհրաժեշտություն կա տրամադրել այն հմտությունները, որոնք անհրաժեշտ են նրանց անընդհատ զարգացող աշխատանքային աշխարհում նավարկելու համար: Այդ իսկ պատճառով դպրոցը որպես ուսուցման վայր, պետք է ճկուն գտնվի և համընթաց քայլի այսօրվա կյանքի պահանջներին: Աշակերտներին պետք է տրվեն այն հմտությունները, որոնք անհրաժեշտ են վերոհիշյալ պահանջները բավարարելու համար: Դասերը պետք է իրականացվեն «համագործակցային ուսուցում» հասկացության համաձայն: Նպատակը պետք է լինի հիմք ստեղծել ուսուցման-ուսումնառության գործընթացում աշակերտների մասնակցության համար և հասնել հետագա զարգացման խմբային աշխատանքի առումով, որտեղ սովորելու

դժվարություններ ունեցող աշակերտները սովորում են ավելի ուժեղ հմտություններ ունեցող աշակերտների հետ:

Համագործակցելու զգացումը հնարավորություն է տալիս խմբի անդամներին արդյունավետորեն լուծել և յուրացնել իրենց առջև դրված խնդիրները:

7. Գրականություն

- Խաչատրյան Ս.Գ., Ուսուցման ժամանակակից մեթոդների կիրառումը, Գյումրի, 2006
- «Ուսուցման արդյունավետ հնարներ» , Ս. Խաչատրյան , Հայաստան 2020
- „Lehrkompetenz und Unterrichtsgestaltung“/ Michael Schart, Michael Legutke, Klett-Langenscheidt, München
- Aufgaben, Übungen, Interaktion/ Hermann Funk, Christina Kuhn, Klett-Langenscheidt, München
- Lehrmaterialen und Medien/Dietmar Rösler, Nicola Würffel, Klett-Langenscheidt, München
- Aktivierende Methoden für Seminare und Übungen/Justus-Liebeg-Universität Giessen
- https://deutsch-lernen.zum.de/wiki/Kooperatives_Lernen
- https://www.grin.com/document/499712
- https://www.schulentwicklung.nrw.de/cms/methodensammlung/methodensammlung/index.html/liste.php
- https://m.hausarbeiten.de/document/75684
- https://deutsch-lernen.zum.de/wiki/Methoden_im_%C3%9Cberblick